

KODEKS ETIKE

Društvo psihologa FBiH

UVOD

Društvo psihologa u Federaciji Bosne i Hercegovine prihvata ovaj Etički kodeks kao model strukovnog ponašanja koji usmjerava psihologe ka ostvarenju najviših humanih ideala psihologije.

Nositelji djelatnosti psihologa su osobe s univerzitetskom/sveučilišnom diplomom psihologa, stečenom na način propisan zakonom.

Ovaj Etički kodeks se sastoji od Preambule, Temeljnih načela i od specifičnih Etičkih standarda te Završnih odredbi. Ovi su standardi pisani dovoljno općenito da se mogu primjenjivati u različitim situacijama i za različite profesionalne uloge. Ovdje postavljeni standardi nisu ni u kojem slučaju konačni i ovaj je Kodeks podložan promjenama u skladu s potrebama promjenjivih društvenih uvjeta.

Članstvo u Društvu psihologa Federacije Bosne i Hercegovine (DP FBiH) obavezuje članove da neprekidno razvijaju vlastitu svijest o etičkim pitanjima, te da se pridržavaju ovog Kodeksa. S Kodeksom moraju biti upoznati studenti psihologije, kao i svi psiholozi koji djeluju na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine. Oni moraju znati, bez obzira jesu li članovi DPFBiH ili nisu, da se ovaj Kodeks odnosi i na njih, jer je to u interesu zaštite struke. Nepoznavanje ili nerazumijevanje etičkih standarda ne opravdava neetično ponašanje.

Ovaj je Kodeks podložan stalnim provjerama i eventualnim preinakama. Odbor za etička pitanja DP FBiH će periodično razmatrati potrebe izmjena ovog Kodeksa.

PREAMBULA

Etički kodeks pruža zajednički sistem vrijednosti koje psiholozi uvažavaju u svom naučnom i stručnom radu. On se postavlja i kao dominantni model profesionalnog ponašanja psihologa.

U svom području interesa i djelovanja psiholozi prihvataju objašnjenja o psihičkom funkcioniranju koja su temeljena na valjanim i provjerljivim znanstvenim spoznajama. Tako stečene i usvojene spoznaje oni primjenjuju u različitim profesionalnim situacijama i ulogama. Psiholozi mogu djelovati kao znanstvenici-istraživači, nastavnici, odgajatelji, dijagnostičari, terapeuti, supervizori, savjetodavci, sudski eksperti i sl. Zajednički im je cilj širiti valjane spoznaje o čovjeku i njegovom ponašanju i primjenjivati ih s ciljem poboljšanja kvalitete života pojedinca i ljudske zajednice.

Psiholozi nastoje zajednici u kojoj djeluju pomagati pri upoznavanju i razumijevanju pojava koje se tiču ljudskog doživljavanja i ponašanja. Pri tome ističu i podupiru slobodu izbora vlastitog ponašanja svakog pojedinca, ukoliko to ponašanje ne šteti drugima.

Lična/osobna odgovornost i zadaća svakog psihologa je ostvarenje najviših etičkih standarda vlastitog ponašanja. Dužnost mu je poticati etično ponašanje kod svojih učenika, studenata, suradnika i kolega. Njegova je dužnost, nadalje, savjetovati se s kolegama ukoliko ima etičkih dvojbi. Svaki psiholog, međutim, u svom djelovanju nastupa kao nezavisna osoba, te dopunjava i oplemenjuje pravila data ovim Kodeksom ličnim/osobnim sistemom vrijednosti, vlastite kulture i životnog iskustva.

Unutar svoje profesionalne uloge, psiholog ostaje unutar granica:

- Psihologije kao nauke, postojećih znanja i metodologije, kontinuirano nastojeći uvećati ta znanja, konstruirati pouzdanije i valjanije metode te pronalaziti efikasnija rješenja u svom radu.
- Svojih stečenih kvalifikacija; ali nastojeći se kontinuirano usavršavati i stjecati nove kvalifikacije.
- Zakonskih odredbi, koje su na snazi u FBiH
- Etičkih načela ovog Kodeksa etike

TEMELJNA NAČELA

1. Uvažavanje ljudskih prava i dostojanstva osobe

U svom radu i profesionalnom djelovanju psiholozi iskazuju bespogovorno poštovanje temeljnih ljudskih prava, dostojanstva i vrijednosti svih ljudi. Razvoj tih vrijednosti nastoje poticati kod svakog pojedinca s kojim dolaze u profesionalni doticaj. Uvažavaju pravo pojedinca na privatnost i tajne, kao i njegovo pravo na samoodređenje. Psiholozi su svjesni postojanja individualnih i kulturalnih razlika među ljudima s obzirom na dob, spol, rasu, nacionalnost, etničko porijeklo, religijsku pripadnost, seksualnu orijentaciju, tjelesne osobine, jezik i socioekonomski status. Postojeće razlike prihvaćaju na otvoren i tolerantan način. Psiholozi nastoje u svojem radu otkloniti sve oblike diskriminacije, te odlučno odbijaju sudjelovati u bilo kakvom obliku nepoštenih i neetičnih diskriminatorских odnosa.

2. Kompetentnost

Psiholozi nastoje ostvariti i zadržati visoku razinu kompetentnosti u svom radu. Svjesni su granica svojih znanja i vlastite stručnosti. Pružaju samo one usluge i služe se samo onim tehnikama za koje su kvalificirani obrazovanjem ili iskustvom. U onim područjima djelatnosti u kojima nisu utvrđeni pouzdani strukovni standardi, poduzimaju nužne mjere opreza s ciljem zaštite osoba s kojima dolaze u profesionalni doticaj. Svjesni su važnosti znanstvenih i profesionalnih dometa u području kojim se bave. Svjesni su dinamike razvoja psihologije kao znanosti i primijenjene discipline, te se trude pratiti ovu dinamiku i stalno stjecati i razvijati nove spoznaje i vještine.

3. Profesionalna i znanstvena odgovornost

Psiholozi moraju biti svjesni profesionalne i znanstvene odgovornosti prema osobama s kojima dolaze u profesionalni doticaj, prema zajednici i društvu u kojemu žive i rade. Moralni standardi i ponašanje moraju biti takvi da potiču izgradnju pozitivnog stava javnosti prema psihologiji i prema psiholozima. Dužni su poticati profesionalnu i znanstvenu etiku svojih kolega. Kada je to potrebno savjetuju se s kolegama s ciljem sprečavanja ili izbjegavanja neetičnog ponašanja.

4. Integritet znanosti i struke

Psiholozi teže promicanju integriteta psihološke znanosti, obrazovanja psihologa i psihološke prakse. U ovim su nastojanjima otvoreni, poštenu i uvažavaju druge. Realni su i krajnje iskreni u opisivanju rezultata istraživanja, podučavanja, pruženih usluga i sl. Izbjegavaju ponašanja koja mogu na bilo koji način nanijeti štetu slici psihologa ili psihologije kao struke. Ulogu psihologa u društvu objašnjavaju svim zainteresiranim strankama, te nastoje djelovati u skladu s tom pozitivnom ulogom.

SPECIFIČNI ETIČKI STANDARDI

1. ODNOS PSIHLOGA PREMA KOLEGAMA

- 1.1. Psiholog treba njegovati kolegijalnost, saradnju i stručnu razmjenu s drugim kolegama.
- 1.2. Ako drugi psiholog zatraži od njega stručni savjet i pomoć, pružit će mu je nesebično i prema svom najboljem znanju.
- 1.3. Kritikujući stručni rad svojih kolega, uključujući i druge profesije, psiholog je dužan da vodi računa da predmet kritike bude zaista rad, a ne ličnost. U kritici, njegova je dužnost da izbjegava uvrede i omalovažavanja kolega.
- 1.4. Ukoliko nije u mogućnosti da klijentu pruži traženu uslugu, psiholog je dužan da ga obavijesti o drugim kolegama koji takvu uslugu mogu da ponude.
- 1.5. Psiholog je dužan da se konsultuje sa kolegom ukoliko klijent želi istovremene usluge dva psihologa-terapeuta. Pri odlučivanju o pružanju terapijskih usluga klijentima koji su već u tretmanu negdje drugo, psiholog je dužan pažljivo razmotriti sadržaj i dobrobit tretmana za klijenta i o tome raspraviti sa samim klijentom ili osobom koja ga zastupa, kao i sa kolegom kako bi se izbjegle moguće zabune i nesporazumi. Ukoliko psiholog ima upit ili saznanje da je klijent u tretmanu negdje drugo, dužan je klijenta informirati o važnosti odabira jednog tretmana u jednom vremenskom periodu. Potom, odluka je terapeuta, zajedno u dogovoru s klijentom i međusobnoj informiranosti s drugim psihologom-terapeutom, je li za klijenta korisno nastaviti mu/joj pružati terapijske usluge u istom vremenskom periodu tijekom trajanja terapije kod drugog psihologa-terapeuta.
- 1.6. Ukoliko psiholog uoči da kolega krši odredbe ovog Kodeksa etike, dužan je da ga na taktičan način upozori i da mu na neformalan način pomogne u razrješavanju problema. Ako ni poslije toga ne dođe do promjene ponašanja, psiholog će se obratiti Odboru za etička pitanja DPFBiH.

2. ODNOS PSIHOLOGA PREMA KLIJENTIMA

Puna, tj. nedjeljiva nadležnost i kompetencija psihologa važi u profesionalnom radu sa pojedincem i grupom. U tim okvirima psiholog nastoji da primijeni svoja stručna znanja i iskustvo za dobrobit klijenta, poštujući istovremeno njegovo dostojanstvo. Kao i klijent, i psiholog je ličnost; iako je psiholog, on je također i unutar predmeta psihologije. Psiholog drži na umu da i on kao ličnost može biti izvor i stručno i etički neopravdanih postupaka.

2.1. Jedna od osnovnih dužnosti psihologa sastoji se u tome da spriječi negativne posljedice po klijenta koje mogu doći od njega.

2.1.1. U slučaju privremenog i prolaznog smanjenja stručne i/ili moralne kompetentnosti (npr. usljed organske bolesti, izloženosti izraženom stresu ili drugih ometenosti) psiholog treba da odustane od rada s klijentom i preporuči adekvatnu zamjenu .

2.1.2. U slučaju smetnji trajnijeg porijekla psiholog treba da se posavjetuje s iskusnim i nepristranim kolegom i/ili supervizorom i da preuzme potrebne korake kako bi stekao kontrolu nad tim izvorima smetnji i spriječio njihov negativni uticaj na rad s klijentom.

2.1.3. Psiholog je dužan da njeguje svoju otvorenost prema sebi i da pažljivo uzima u obzir dobronamjerna ukazivanja kolega o svojim ličnim izvorima smanjene kompetentnosti.

2.2. Psiholog samostalno obavlja isključivo one poslove za koje je stekao stručne kvalifikacije.

2.2.1. Poslije osnovnih studija, psiholog je dužan da se, po mjeri svojih mogućnosti, dalje stručno usavršava, koristeći raspoložive oblike stručne komunikacije i usavršavanja.

2.2.2. Psiholog može da obavlja i poslove za koje još ne posjeduje kvalifikacije ukoliko je obezbjeđena supervizija i odobrenje od strane odgovarajućih institucija i kolega s potrebnim kvalifikacijama.

2.3. Za svoje usluge psiholog prima isključivo onu materijalnu nadoknadu koja je prethodno ugovorena s klijentom, odnosno koja je propisana od strane ustanove u kojoj radi.

2.4. Psiholog je svjestan da u njegovom odnosu s klijentom dolazi do razlike u moći (psihološkoj, institucionalnoj, itd.), te je stoga dužan da vodi računa kako ne bi došlo do njene zloupotrebe.

2.5. Psiholog je dužan da izbjegne miješanje profesionalnog s drugim vrstama odnosa - s rođacima, prijateljima i bliskim saradnicima, kao i sa drugima ako postoji opasnost da bude ugrožen profesionalni odnos. Psihologu, koji radi u manjim sredinama, se preporučuje, ako je moguće, da klijente koje poznaje ili je s njima u drugim vrstama odnosa, uputi u najbližu lokalnu zajednicu kod kolege ili eventualno zastraži superviziju u ovakvim specifičnim situacijama.

2.6. U profesionalni odnos s klijentom psiholog stupa na osnovu validne saglasnosti.

2.6.1. Psiholog je dužan da obezbijedi validnu saglasnost klijenta koja prima njegove profesionalne usluge.

2.6.2. Psiholog je dužan da pruži klijentu sve informacije koje su neophodne za dobijanje validne saglasnosti za ulazak u profesionalni odnos ili za nastavak profesionalnog odnosa.

2.6.3. Ukoliko klijent nije u stanju dati validnu saglasnost (maloljetne, mentalno zaostale i osobe s težim psihičkim smetnjama), psiholog obezbjeđuje saglasnost od nadležnih lica ili ustanova (roditelji, staratelji, prosvjetne i zdravstvene ustanove).

2.6.4. Ukoliko bi traženje saglasnosti za maloljetno lice ugrozilo pružanje psihološke pomoći tome licu, a pomoć se ocjenjuje kao neophodna i neodložna, psiholog je dužan da se konsultuje s Centrom za socijalni rad i da dobije njegovu saglasnost za takav rad s klijentom.

2.6.5. Kada nijedan od načina za dobijanje prethodne saglasnosti nije raspoloživ (npr., uslijed privremene smanjene uračunljivosti stranke), a stručna psihološka intervencija jeste neophodna i neodložna, psiholog obezbjeđuje saglasnost naknadno i blagovremeno.

2.6.6. Saglasnost dobijena na početku profesionalnog odnosa važi sve dok je klijent ne povuče. Psiholog je dužan da prihvati povlačenje saglasnosti za daljnji rad s klijentom. Također, on ima pravo da s opravdanim razlogom odustane od daljeg rada s klijentom, vodeći računa o dostojanstvu i dobrobiti istog.

2.7. Podaci do kojih psiholog dolazi u radu s klijentom povjerljive su prirode i čuvanje njihove tajnosti jedna je od osnovnih dužnosti.

2.7.1. Psiholog je dužan da obavijesti klijenta o poverljivosti podataka i nalaza dobijenih tokom profesionalnog odnosa, osim ako klijent ne namjerava ugroziti svoj ili tuđi život (prijetnja suicidom ili homicidom).

Također je dužan da obavijesti klijenta o postojanju svoje dužnosti da štiti tajnost podataka i nalaza.

2.7.2. Psiholog je dužan da pribavi validnu saglasnost klijenta za trajno bilježenje podataka (pisano, auditivno, video) koje on pruža, osim u slučaju podataka i nalaza koji se prikupljaju u zdravstvenim ustanovama za svrhe medicinske dokumentacije.

2.7.3. Psiholog je dužan da pribavi validnu saglasnost stranke za bilo kakvo korišćenje poverljivih podataka, ukoliko je to korišćenje individualizirano, odnosno takvo da klijent te podatke može prepoznati kao svoje.

2.7.4. Prilikom korištenja podataka sakupljenih tokom rada s klijentom psiholog je dužan da sakrije identitet klijenta i drugih lica na koje se podaci odnose, te da preduzme sve razumne korake kako ne bi došlo do otkrivanja tih identiteta neovlašćenim licima ili javnosti.

2.7.5. Psiholog je dužan da ne otkrije identitet klijenta čak i ukoliko klijent ne traži zaštitu svog identiteta.

2.7.6. Psiholog je dužan da preduzme sve potrebne korake kako bi sačuvao poverljivost podataka i nalaza, odnosno spriječio pristup neovlaštenih lica tim podacima i nalazima.

2.7.7 Iznošenje psiholoških podataka, nalaza i mišljenja o klijentu s poznatim identitetom dozvoljeno je:

- 1) na stručnim komisijama, konzilijumima ili kolegijumima, i
- 2) na sudu, na zakonom propisan način, a i tada samo onih podataka i nalaza koji su relevantni za predmet spora i
- 3) u radnim organizacijama gde postoji obaveza da psiholog dostavlja pisani izvještaj; psiholog to tada čini tako da izvještavanjem (brojem i selekcijom podataka, formulacijom itd.) u najvećoj mogućoj mjeri zaštiti klijenta, i
- 4) obrazovnim ustanovama, koje traže mišljenje psihologa.

2.7.8. Psiholog je dužan da saradnike u ustanovi gde radi, kao i studente i druga lica, upozna s neophodnošću čuvanja povjerljivih podataka, da im tu neophodnost prikladno obrazloži, te da ih pozove na razumijevanje i saradnju u tome.

2.7.9. Ukoliko klijent, odnosno roditelj/ staratelj zatraži da mu/joj se saopšte testovni rezultati, nalazi ili procjene, psiholog to čini bez prisustva trećih lica i na profesionalan način, spriječavajući sve druge predvidljive štetne posljedice koje to saopštenje može prouzrokovati.

2.7.10. U slučaju prinude ili prijetnje za otkrivanje povjerljivih podataka i nalaza, psiholog je dužan da u granicama opravdane brige za svoju egzistenciju preduzme odgovarajuće korake, uključujući i obaveštavanje Društva psihologa ili drugih nadležnih službi koje bi mogle pomoći u čuvanju tajnosti podataka i nalaza.

2.8. Ukoliko je klijent pravno, a ne fizičko lice, međusobne obaveze, uključujući i one predviđene ovim Kodeksom etike, regulišu se pismenim ugovorom.

2.9. Psiholog ne smije u svojoj profesionalnoj praksi koristiti postupke, sredstva ili programe koji, makar kao uzgredan efekat, dovode do neuvažavanja dostojanstva klijenta i drugih, na koje se ti postupci, sredstva ili programi primijenjuju.

2.10. Psiholog uvažava standarde svoje struke i odredbe ovog Kodeksa; njega ne obavezuju nalozi nikakvih drugih autoriteta (pojedinaца ili ustanova) ukoliko se kose sa strukom i Kodeksom.

2.11. Obiteljski i bračni tretmani

Kad psiholog pruža usluge većem broju osoba koje su u međusobnom odnosu (npr. muž i žena, roditelji i djeca), psiholog nastoji pojasniti: (1) tko je klijent u tretmanu, i (2) svoj odnos sa svakom osobom. Ovo pojašnjenje uključuje ulogu psihologa, kao i korištenje dobivenih podataka.

U slučaju da je izložen sukobljenim ulogama (npr. da kao bračni savjetnik muža ili žene bude pozvan na svjedočenje u postupku razvoda braka), psiholog nastoji pojasniti svoj položaj, prilagoditi se tim ulogama, ili se iz njih povući na prikladan način.

2.12 Pružanje usluga osobama koje su već drugdje u tretmanu

Pri odlučivanju o pružanju terapijskih usluga osobama koje su već u tretmanu negdje drugdje, psiholog pažljivo razmatra sadržaj tretmana i potencijalnu dobrobit klijenta. Ove sadržaje raspravlja sa samim klijentom ili drugom osobom koja ga zastupa, kako bi se smanjio rizik zbnunjivanja i nesporazuma. U slučaju potrebe, psiholog se savjetuje sa stručnjacima koji su također uključeni u terapijski proces.

2.13 Prekidanje pružanja terapijskih usluga

U slučajevima kada se terapijske usluge moraju prekinuti zbog razloga poput bolesti i nedostupnosti psihologa, ili pak zbog preseljenja ili financijskih poteškoća klijenta, psiholog nastoji planirati i organizirati daljnju brigu za klijenta.

3. ODNOS PSIHOLOGA PREMA DRUŠTVU PSIHOLOGA FEDERACIJE BIH

3.1. U interesu promicanja ugleda i aktivnosti struke, te suradnje s kolegama, preporuka je biti članom Društva psihologa FBiH.

3.2. Psiholog će Društvo psihologa FBiH smatrati svojom stručnom maticom, čuvajući i promičući mu ugled, kako u struci tako i u široj javnosti.

3.3. Psiholog je dužan poštovati opće akte i sve druge upute Društva psihologa FBiH i na vrijeme ispunjavati sve obaveze prema Društvu.

4. ODNOS PSIHOLOGA PREMA JAVNOSTI

Psiholog je dužan da u odnosu prema javnosti postupa oprezno, odmjereno i u skladu s ovim Kodeksom, vodeći računa o osjetljivom položaju struke koju zastupa.

4.1. Definicija javnih nastupa

Javni nastup podrazumijeva svaki oblik plaćenog i besplatnog oglašavanja psiholoških usluga u printanim i internet medijima, objavljivanje različitih vrsta promotivnih materijala i brošura, objavljivanje u domaćim i stranim stručnim i naučnim časopisima, davanje intervjua, obavještenja i komentara u okviru domaćih i stranih sredstava javnog informisanja, pružanje stručnih mišljenja u okviru sudskih procesa i postupaka, pružanje stručnih recenzija i različitih oblika predavanja.

4.2. Odgovornost za javne nastupe

4.2.1. Svi javni nastupi psihologa moraju biti u skladu s ovim Etičkim kodeksom. Psiholog pri tome preuzima potpunu odgovornost za vlastite javne nastupe.

4.2.2. U javnim nastupima psiholog se obavezuje da pruža tačne i pouzdane informacije te ni u kom slučaju ne smije davati podatke koji bi mogli biti neprovjereni, netačni, nepotpuni ili koji bi na bilo koji način mogli obmanuti javnost.

4.2.3. Psiholog je transparentan/na kada prezentira informacije o vlastitom obrazovanju i postignutom stepenu stručnosti, profesionalnom statusu, zaposlenju i uslugama koje pruža, kako i rezultatima istraživanja i cijenama različitih vrsta usluga (savjetovanje, psihoterapija, primjena psiholoških mjernih instrumenata u različite svrhe i drugi oblici usluga u okviru različitih psiholoških disciplina). Također je dužan/na ispraviti druge koji njegove/njene kvalifikacije i sposobnosti predstavljaju na pogrešan način.

4.2.4. Psiholog nikada ne smije zloupotrebjavati domete svoje struke niti izvještavati na senzacionalistički način prilikom predavljanja rezultata ili davanja drugog oblika informacija.

4.2.5. Psiholog ne smije zloupotrijebiti svoju struku kako bi na bilo koji način utjecao na javnost i/ili manipulirao javnošću.

4.2.6. Psiholog ne smije koristiti svoju struku kako bi širio/la ideologiju i političke stavove.

4.3. Nastupi u sredstvima javnog informiranja

4.3.1. Prilikom javnih nastupa psiholog mora voditi računa da njegova izlaganja budu zasnovana na najvišim etičkim standardima te da odgovaraju relevantnoj psihološkoj literaturi, praksi i rječniku. Izlaganja moraju biti usklađena s ovim Kodeksom bez obzira radi li se o pisanoj ili usmenoj izjavi (printani mediji i Internet).

4.4. Objavljivanje rezultata istraživanja i ostalih povjerljivih podataka u javnosti

4.4.1. Psiholog je dužan/na da u javnosti ne komentira podatke koji se odnose na pojedince čiji je identitet poznat, čak ni u slučaju kada ti pojedinci daju saglasnost za otkrivanje svog identiteta.

4.4.2. Ukoliko je identitet osobe poznat javnosti, psiholog njemu/njoj ne smije svoje stručno mišljenje i /ili nalaz upućivati putem pošte, posredstvom trećeg lica ili putem sredstava javnog informiranja.

4.4.3. Psihološki mjerni instrumenti koji su primjenjeni u istraživanju i psihološkoj procjeni ispitanika ne smiju se objelodanjivati u javnosti niti treće lice smije imati pristup istim.

4.4.4. Psiholog može objelodaniti rezultate istraživanja koji se odnose na njegov/njen naučni rad i/ili rad u praksi u onolikoj mjeri u kojoj je to potrebno kako bi pomogao/la rad drugih psihologa u istoj/sličnoj oblasti, omogućio/la replikaciju metodologije, istraživačkog dizajna i analize, osigurao/la ispravnost finansijskih izdataka i usklađenost sa Zakonom o psihološkoj djelatnosti.

5. ODNOS PREMA ISTRAŽIVAČKOM RADU

5. Znanstveni integritet

5.1. Osnovni princip u istraživačkom radu psihologa je dostojanstvo i dobrobit sudionika koji su direktno i indirektno uključeni u istraživanje.

5.2. Stručni rad psihologa ima svoj temelj u znanstvenim spoznajama iz područja psihologije i drugih znanstvenih disciplina. Dužnost psihologa je integrirati suvremene pristupe i znanstvene spoznaje u svom istraživačkom radu.

5.3. Dužnost je psihologa i nakon formalnog obrazovanja redovito unaprijeđivati svoje znanje o znanstvenoj metodologiji i mjernim tehnikama koje koristi u svom radu.

5.4. Psihologu istraživaču je dozvoljeno provoditi samo one istraživačke procedure i mjerne postupke za koje je kvalificiran ili posebno uvježban.

5.5. U svim aspektima istraživačkog rada, psiholog treba biti ideološki neutralan i nastojati otkloniti djelovanje vlastitih ideoloških stavova od znanstvenih principa i teorija.

6. Istraživački rad psihologa– odgovornost prema sudionicima

6.1. Prije provedbe istraživanja, psiholog planira istraživanje u skladu sa svim etičkim i znanstvenim principima. Psiholog snosi punu odgovornost kao znanstvenik u svom radu i svjestan je efekata koje njegovo/njeno istraživanje može imati na druge jedinice i društvo u cjelini, te čini sve u svojoj moći da spriječi djelovanje nepovoljnih efekata znanstvenog rada na pojedince i/ili društvo.

6.2. Psiholog je odgovoran za etičke aspekte istraživanja koja se provode pod njegovim mentorstvom ili supervizijom.

6.3. Ako psiholog nije siguran ili nema odgovarajuće znanje o efektima određenih znanstvenih postupaka i procedura njihova provođenja, odgovornost je psihologa konzultirati se s kolegama i/ili Odborom za etička pitanja DP FBiH.

6.4. Prije provedbe istraživanja, psiholog je dužan dobiti pismenu dozvolu od institucija u kojima provodi istraživanje.

6.5. Prilikom provođenja istraživanja, psiholog je obvezan poštovati sudionika kao ravnopravnu jedinku u istraživanju.

Suglasnost sudionika za sudjelovanje u istraživanju je nužna i bez nje psiholog ne može uključiti sudionika niti njegove/njene podatke u istraživanje. Suglasnost može biti dana usmenim ili pismenim putem, ali se preporučuje da psiholog ima pismenu suglasnost ispitanika. Izuzetak za ovu preporuku je opažanje u prirodnim uvjetima, gdje sudionici mogu očekivati da su opažani i/ili snimani od strane drugih osoba.

6.6. U slučaju kada sudionik u istraživanju ne može dati suglasnost za sudjelovanje u istraživanju, zbog dobi, ograničenog mentalnog statusa ili težih psihičkih smetnji, dužnost je psihologa dobiti suglasnost za sudjelovanje sudionika u istraživanju od strane skrbnika ili institucije kojoj je sudionik povjeren.

6.7. U slučaju provođenja istraživanja na specijalnim populacijama, psiholog je dužan prethodno se savjetovati sa stručnjacima za pripadnike određene specijalne populacije.

6.8. Djeca i životinje su posebno osjetljiva kategorija potencijalnih sudionika u istraživanju, zbog čega je psiholog dužan pristupiti planiranju i primjeni istraživanja na navedenim skupinama s posebnim oprezom.

6.9. Istraživački postupci koji kod djece ili životinja, kao sudionika u istraživanju, izazivaju bol, stres ili deprivaciju bilo koje vrste nisu dopušteni.

6.10. Za uključivanje djece dobi do 14 godina u istraživanje nužne su pismene suglasnosti roditelja; kao i institucija, ako se u njima istraživanje provodi.

6.11. Preporuka je konzultirati se s Odborom za etička pitanja DP FBiH u vezi nacrtanog istraživanja i mogućih etičkih dilema, pogotovo ako se u istraživanju koriste djeca ili životinje kao sudionici.

7. Istraživački rad psihologa- provođenje istraživanja i istraživački podaci

7.1. Prije provedbe istraživanja, dužnost je psihologa upoznati sudionika ili skrbnika/instituciju sa svim osobinama istraživanja (cilj, predmet istraživanja, trajanje, moguće posljedice, itd.) koje su relevantne za njegovu/njenu dobrobit i davanje suglasnosti sudjelovanja u istraživanju.

7.2. Psiholog ne informira krivo sudionika o istraživanju, osim ako ne postoje drugi načini i metode dolaska do novih znanstvenih spoznaja. Ukoliko se, zbog opravdanih razloga, sudioniku unaprijed ne pruže relevantne informacije o istraživanju, one moraju biti dane sudioniku što ranije nakon njegova/njenog sudjelovanja, a svakako prije završetka cjelokupnog istraživanja.

7.3. Podaci sudionika istraživanja su privatni i smiju biti poznati samo sudioniku i psihologu koji provodi istraživanje. Psiholog ni na koji način ne smije ugroziti anonimnost sudionika. Ako je nužno da podaci ili anonimnost sudionika bude poznata drugima, dužnost je psihologa upoznati sudionika s time. Povjerljive podatke o sudionicima istraživanja psiholog može davati drugima samo i isključivo uz pristanak sudionika.

7.4. Prilikom provođenja istraživanja, sudionik ima pravo odustati u bilo kojem trenutku od sudjelovanja. Psiholog treba upoznati sudionika s mogućnošću odustajanja od istraživanja prethodno njegovom provođenju.

7.5. Psiholog je dužan ukloniti sve moguće neugodnosti ili štetu koje sudjelovanje u istraživanju može imati na sudionika.

7.6. Ako nije moguće u potpunosti ukloniti neugodnosti i negativne posljedice sudjelovanja u istraživanju i ako su kao takve veće od svakodnevnih iskustava sudionika, psiholog je dužan savjetovati se s kolegama i Odborom za etička pitanja DP FBiH, kako bi zajedno potražili alternativne znanstvene pristupe, koji ne uzrokuju negativno djelovanje na sudionika ili ga barem značajno umanjuju.

Ukoliko i nakon traženja alternativnih rješenja postoji visoka vjerojatnost negativnog djelovanja sudjelovanja u istraživanju na sudionike, psiholog je dužan:

- a) Dobiti pismeno dopuštenje za provođenje istraživanja od strane Odbora za etička pitanja DP FBiH; i
- b) Točno upoznati sudionika ili skrbnika/instituciju sa svim aspektima mogućeg negativnog djelovanja ispitanika i nakon toga dobiti pismenu suglasnost sudionika.

7.7. Psiholog je dužan, na zahtjev sudionika, informirati ih o rezultatima istraživanja pismenim ili usmenim putem.

7.8. Sudionik u istraživanju ima pravo tražiti brisanje njegovih/njenih podataka iz istraživanja. Dužnost je psihologa ne koristiti podatke sudionika u navedenom slučaju.

8. Istraživački rad psihologa- odgovornost prema mjernim postupcima i instrumentima

8.1. Psiholog ne daje na uvid rezultate psihologijskih mjerenja osobama koje nemaju kvalifikacije za njihovo korištenje. Poseban izuzetak predstavlja davanje uvida rezultata psihologijskih mjerenja studentima psihologije tijekom njihova školovanja, pod supervizijom i odgovornošću predavača.

8.2. Psiholog pohranjuje podatke istraživanja u pisanoj/tiskanoj formi minimalno pet godina, a digitalne podatke pohranjuje trajno.

8.3. Psiholog u svom istraživačkom radu koristi suvremene znanstvene metode i mjerne instrumente, s poznatim mjernim karakteristikama i tehnikama primjene. Psiholog ne koristi zastarjele i pretjerano korištene mjerne instrumente u svom istraživačkom i stručnom radu.

8.4. Psiholog je dužan osigurati integritet i sigurnost testova i drugih psihologijskih mjernih instrumenata na način da onemogući njihova zlouporaba i korištenje od strane neovlaštenih lica i drugih kolega koji nemaju adekvatno školovanje i/ili edukaciju za njihovo provođenje i interpretaciju.

9. Istraživački rad psihologa- izvještavanje

9.1 Dužnost je psihologa u izvještavanju o svom istraživačkom radu koristiti točne podatke, obrađene adekvatnim statističkim i kvalitativnim analizama. Krivotvorenje i krivotvoreno

prikazivanje metodoloških, konceptualnih ili statističkih aspekata istraživačkog rada je podložno prijavi Odboru za etička pitanja DP FBiH.

9.2. Prilikom izvještavanja o svom istraživačkom radu, dužnost je psihologa uvažavati kulturalne i druge osobitosti sudionika u istraživanju, kao i objektivno primjenjivati standarde znanstvenog rada prema svima, neovisno o spolu, dobi, te religijskoj, nacionalnoj ili drugoj pripadnosti.

9.3. Znanstveni rad i publikacije psihologa može biti isključivo njegovo autentično i (ko)autorsko djelo u kojima je dao značajan doprinos. Plagiranje je ekstremni oblik neetičnog ponašanja i podložno je obveznoj prijavi Odboru za etička pitanja DP FBiH.

9.4. Za slučaj da psiholog uoči pogrešku u vlastitim, već publiciranim, radovima, dužan je poduzeti sve potrebne korake da ovu pogrešku obznani i povuče.

ZAVRŠNE ODREDBE

1. Poštovanje odredbi ovog Kodeksa obavezno je za sve psihologe.
2. Povrede i sankcije povreda ovog Kodeksa utvrdit će se općim aktom Društva psihologa FBiH.
3. Psiholog je dužan odbiti svaku stručnu radnju koja je u suprotnosti s ovim Kodeksom, a Društvo i Odbor za etička pitanja su mu dužni u tome pomoći svojim ugledom i pravnim sredstvima, ako se za to ukaže potreba.

Etički kodeks stupa na snagu danom usvajanja na Skupštini DP FBiH 30.11.2019.